

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי החברה
המחלקה ליחסים בין לאומיים

עבודה במסגרת הקורס מבוא ליחב"ל

תפקידה של ויקיפדיה בזירה הבינ"ל

המרצה: ד"ר גליה בר נתן
המתרגלת: מור מיטרני
מגיש: נדב גרוס

תוכן עניינים

3.....	מבוא
5.....	רקע היסטורי
	פרק תאורטי
8.....	קונסטרוקטיביזם - אינטגרציה - טרנסאקציונליזם
11.....	מרקסיזם- Modern World System (הגישה המרקסיסטית של ולרשטיין)
	פרק אמפירי
15.....	אינטגרציה - טרנסאקציונליזם
20.....	מרקסיזם- Modern World System (הגישה המרקסיסטית של ולרשטיין)
23.....	דיון ומסקנות
27.....	ביבליוגרפיה
	נספח
29.....	ג'יימי ווילס - שאלות ותשובות: תפקידה של ויקיפדיה בזירה הבינלאומית

מבוא

"דמיינו עולם בו לכל אדם יש גישה לסך הידע האנושי. זה מה שאנחנו עושים." (Wales 2004;)
ויקיפדיה (Wikipedia) היא אנציקלופדיה חופשית, מקוונת והערכים בה נכתבים על ידי הגולשים.
ויקיפדיה משתמשת ברשיון ציבורי, רשיון אשר מאפשר חופש פעולה מוחלט בידע הנאגר בה.
אנציקלופדית ויקיפדיה נחשבת היום לאנציקלופדיה הגדולה והמקיפה בעולם, זאת למרות "גילה
הצעיר". אנציקלופדיות אשר מתקרבות למספר זה של ערכים קיימות כבר עשרות ומאות שנים,
ואילו ויקיפדיה הוקמה בשנת 2001. למרות אופי צורת עריכתה של ויקיפדיה, בה כל אדם יכול
לערוך ולהוסיף תוכן, היא נחשבת אמינה, גם ביחס לאנציקלופדיות הוותיקות המתחרות (;
Terdiman 2005). בפרק התיאורטי, אשתמש בשתי פרדיגמות ותיאוריות שאותם בחרתי ויכולות
לתת הסבר לשאלה "מהו תפקידם של ארגונים וקהילות של "קוד פתוח" בזירה הבינ"ל?" ופרק
האמפירי, אני משליך את שאלת המחקר "מהו תפקידה של ויקיפדיה בזירה הבינ"ל?" על
התיאוריות שנבחרו: תיאוריית הטראנסאקציות שהיא תיאוריית האינטגרציה של דויטש (Karl W.
Deutsch), ותיאוריית ה-"Modern World System" שהיא הגישה המרקסיסטית של ולרשטיין (Immanuel Wallerstein).

העניין בשאלת המחקר "מהו תפקידה של ויקיפדיה בזירה הבינלאומית?" נובע ממספר
מניעים. בהם, הכמות האדירה של פרטים ברחבי העולם המשתמשים בתוכן של ויקיפדיה כמקור
למידע והכמות האדירה של משתמשים אשר טורחים לשנות ולהוסיף תוכן בוויקיפדיה (Zachte;
2008). הנושא יכול לתרום לחקר היחסים הבינלאומיים משום שבמידה וקיומה של ויקיפדיה
יתברר כמשתלב עם התאוריות אשר נבחנו בעבודה זו בצורה משמעותית, ניתן יהיה להמשיך
ולחקור את הנושא, ובשלבם מתקדמים יותר להבין ואולי אף ליישם את המסקנות שהוסקו בנוגע
לפעילותה וצורת עבודה של ויקיפדיה בכדי לצמצם את הפערים החברתיים בעולם ו/או להתחיל
תהליכים שמסוגלים לגרום לשינויים פוליטיים חיוביים.

התיאוריה של ולרשטיין, תיאוריה המתייחסת למעמדות (תיאורית התלות) מהפרדיגמה
המרקסיסטית, תגרוס כי ויקיפדיה נוצרה מתוך הסמי-פריפריה וזאת בכדי לצמצם את הפערים בין

הפריפריה לגרעין על ידי העברת ידע שתגרום לצמצום הפערים והפחתת הקיטוב בין המעמדות ובכך תיווצר קרקע פוריה למימוש המהפכה. התיאוריה של דויטש, תיאורית אינטגרציה מהפרדיגמה הקונסטרוקטיביסטית, תטען כי הרצון המשותף של פרטים לקבל ידע ולשתף אחרים בידע יצר טרנסאקציות של מידע ודעות, אלו יצרו קהילות של חברים הרשומים בויקיפדיה וקהילות של משתמשים בידע הנאגר בויקיפדיה, הקהילות יהפכו לקהילה בעלת רגש משותף וזהות משותפת וזאת תוביל/תאפשר שינויים פוליטיים בזירה הבינלאומית.

נתקלתי בשלוש בעיות עיקריות ביישום התיאוריות על שאלת המחקר: ויקיפדיה היא קהילה צעירה המפוזרת בעולם ללא קשרים גיאוגרפיים ולכן קשה להוכיח כי הקהילה שלה תיצור שינוי פוליטי ברמה אליה דויטש מתכוון- היווצרות מדינה חדשה. הבעיה השניה נוגעת לתיאוריה של ולרשטיין- ביסוס הטענה כי השפעת הידע אותו מפיצה ויקיפדיה ועקרונות העבודה הפתוחים והקהילתיים של ויקיפדיה על מדינות מתפתחות הם גורמים לצמצום פערים בין הפריפריה לגרעין, תהיה משימה מורכבת שכמעט ולא ניתן יהיה לעמוד בה במסגרת עבודה מצומצמת שכזו. כמו כן, אף אחד מהמקורות בהם השתמשתי, הוא מקור אשר חקר את הנושא תוך שימוש באחת מהתיאוריות בהן השתמשתי. וכלל, כמות החומר האקדמאי הרלוונטי לשאלת המחקר היא דלה. בפרק הדיון והמסקנות אטען כי אף אחת מן התיאוריות לא עונה על שאלת המחקר בצורה מושלמת וכי השילוב של שתי התיאוריות נותן תמונה נכונה ומלאה יחסית על תפקידיה של ויקיפדיה בזירה הבינלאומית.

רקע היסטורי

בשנת 1980 עבד המתכנת ריצ'ארד סטולמן (Richard Stallman) במעבדות המחשבים של MIT. הוא נתקל בבעיה בתוכנה של מדפסת חדשה אשר נתרמה למעבדה ע"י חברת Xerox. לאחר שניסה לתקן את הבעיה ללא הצלחה, פנה סטולמן לחברה בבקשה לקבל את קוד המקור ממנו מורכבת התוכנה במטרה לתקן את הבעיה בעצמו. סטולמן, לראשונה בקריירה שלו, נתקל בסירוב לבקשה מאין זו. עד אותה תקופה, קוד המקור של תוכנות, ה"מתכון" ממנו מורכבות תוכנות, היה פתוח לכל דורש וניתן היה לשנותו בהתאם לצרכי המשתמשים. עם הזמן, עוד ועוד תוכנות נכתבו כך שלא ניתן יהיה לשנות את קוד המקור שלהן, החברות עיגנו את התוכנות ברשיונות מסחריים אשר לא איפשרו העתקה או שינוי של קוד המקור. בשנת 1984 החליט סטולמן כי חסימת קוד המקור אינה עולה בקנה אחד עם השקפת עולמו, האומרת כי תוכנה צריכה להיות חופשית ומשותפת ו"להתפתח כמו עיר, חלקים יוחלפו או יבנו מחדש ודברים חדשים יתווספו" (Williams 2002; chap.1). סטולמן החליט לעשות מעשה והחל ביצירת מערכת הפעלה חדשה בשם GNU (לימים - Linux/GNU) המוגנת תחת ה- General Public License. ה-GPL הוא חוזה שיתופי אותו כתב סטולמן, זהו חוזה "ויראלי" (תקף על כל העתק או שידרוג של המקור) המחייב את כל מי שמעתיק את התוכנה או משנה אותה, להמשיך ולהשאיר אותה פתוחה וחופשית למשתמשים אחריו ובכך יוצר ומשמר קהילות של משתמשים (Williams 2002; chap.2). החוזה אותו כתב סטולמן, ופרויקט ה-Linux/GNU צברו תאוצה וקהל משתמשים גדול. כיום, שמונים אחוז מהמידע הקיים ברשת מאוחסן על שרתים הפועלים באמצעות תוכנה חופשית (Free software) וקוד פתוח (Open Source), פרויקטים של תוכנה חופשית וקוד פתוח מאיימים על תאגידי ענק כגון מיקרוסופט (Microsoft) וחולשים על תחומים רבים של מידע ותוכנה. רעיון התוכנה החופשית פרץ לסקטורים שונים וניתן למצוא ארגונים רבים הפועלים בצורת קהילות המשתפות ידע ומשאבים (Benkler; 2005). טים אוריילי (Tim O'Reilly) אשר נחשב ל"גורו" אינטרנט, יחס את ההצלחה של עידן שיתוף המידע על ידי קהילות ואנשים באינטרנט, ה-ווב 2.0 (Web 2.0) (מונח אותו תבע בעצמו), ליעילותן וחדירתן של שיטות העבודה והתוכנות אשר נוצרו על ידי קהילות הקוד הפתוח (O'Reilly;

(2005).

ב-2 בינואר 2001 לאחר ארוחת ערב עם חבר מתכנת, פנה הפילוסוף לארי סאנגר (Larry Sanger) אז עורך האינציקלופדיה המקוונת באנגלית "נופדיה" (Nupedia), אל מנהלו ג'ימי ווילס (Jimmy Wales). וביקש ממנו לאפשר הקמתה של אנציקלופדיה חדשה ופתוחה יותר, אשר תהיה מבוססת על תוכנת Wiki, אותה הציג לו חברו המתכנת, תוכנת ה-Wiki אותה כתב וורד קניגהם (Howard G. "Ward" Cunningham) היא פלטפורמה לשיתוף של תוכן על גבי האינטרנט כשלכל משתמש ניתנת האפשרות לערוך את התוכן (Börner 2007;). סנגר הציע לוויילס ליצור את האנציקלופדיה החדשה כפרויקט משנה לנופדיה ולהשאיר את הכוח המרכזי בידי עורכים מומחים (Leadbeater) 2006. ווילס התלהב מן הרעיון אך לקח אותו לכיוון יותר רדיקלי, הוא החליט כי חזונו הוא ליצור אנציקלופדיה שבה יוכלו משתמשים להוסיף ולעדכן ערכים כרצונם, ובכך ליצור אנציקלופדיה עצומה, אשר "תכלול את סך הידע האנושי, תהיה נגישה, אובייקטיבית, חופשית וחינמית לכל אדם בעולם, תתן לאנשים בכל העולם את הכח לקבל החלטות טובות וכן תטפל בבעיות גדולות כגון העוני העולמי". הפרויקט החדש נקרא "ויקיפדיה" (Wikipedia) ושאב את כוחו וחוקיותו מחוזה ה-GNU FDL (חוזה אשר נגזר מחוזה ה-GPL) בעידודו של ריצ'ארד סטולמן, אשר הכריז כבר ב-1999 כי העולם צריך אינציקלופדיה חופשית. בשימוש בחוזה מסוג זה, מאפשרת וויקיפדיה לכל אדם בעולם להעתיק ולהפיץ את כל התוכן אשר נמצא בה (Wales 2005;). ויקיפדיה היא פרויקט ללא מטרת רווח אשר מופעל על ידי קרן "ויקימדיה" (Wikimedia) שאותה הקים ג'ימי ווילס במטרה להפיץ את הידע הנאגר בוויקיפדיה לכל העולם ולטפל בבעיות אותם הציבה הקהילה כמטרה, גם מעבר לדפי האינטרנט בעזרת מיזמים שונים ברחבי הגלובוס (כגון OLPC¹) ובעזרת תרומות של משתמשים.

שבע שנים לאחר התחלת הפרויקט, ויקיפדיה היא אחד מעשרת האתרים הפופולריים ברשת² למרות שמועסקים בו, נכון להיום, רק חמישה עובדים באופן קבוע. שאר התקציב, אלפים בודדים

1 ניתן למצוא יותר מידע ב-

<http://wiki.laptop.org/go/Wikiosity>

2 ניתן למצוא יותר מידע ב-

http://www.alexa.com/site/ds/top_sites?ts_mode=global&lang=none

של דולרים בכל חודש, מושקע בהשכרת ותיחזוק השרתים בהם מאוכסנים הדפים של ויקיפדיה (סכומים זעומים בהשוואה לאתרים המתחרים בעשרת המקומות הראשונים). נכון ל- 17.07.2008, היו בויקיפדיה העולמית 10,852,834 ערכים, הכתובים ב-262 שפות ו-12,784,816 משתמשים שונים רשומים כחברים בקהילה³.

http://s23.org/wikistats/wikipedias_html.php?sort=good_desc ,

3 ניתן למצוא יותר מידע ב-
*מתעדכן פעם ביום ישירות מהשרתים

פרק תאורטי

קונסטרוקטיביזם - אינטגרציה - טרנסאקציונליזם

בפרדיגמה הקונסטרוקטיביסטית מונחים בסיסיים המעידים על אופי הפרדיגמה: תופעות תרבותיות הן אובייקטיביות ומציאותיות בדיוק כמו עצמה ואינטרס. קיים ידע אינטרסובייקטיבי. תרבות היא ידע קולקטיבי והתאוריות הנגזרות ממנה הן סיבתיות.

לפרדיגמה הקונסטרוקטיביסטית מספר הנחות יסוד: אידאליזם הוא גורם מרכזי בהחלטות שנלקחות- לרעיונות יש חשיבות רבה במיוחד בפרדיגמה. מבנים חברתיים וסוכנים חברתיים מצויים כל העת בתהליך של הבנייה החדית- הזוהר, האינטרסים וההתנהגות של סוכנים חברתיים נבנית באופן חברתי על ידי משמעויות קולקטיביות, פרשנויות והנחות אודות העולם. רעיונות הם ידע משותף, הרעיונות מתמסדים בפרקטיקות והם האמצעי והמניע של פעילות חברתית, רעיונות מגדירים את הגבולות של מה שאפשרי ולא-אפשרי, מבחינה קוגניטיבית, לפרטים. יש קשר הדוק בין ידע לעצמה. מבנים רעיוניים אינם פחות קשיחים, ואולי אפילו יותר קשיחים, ממבנים חומריים. בטווח הקצר, תוצאות של שיתוף פעולה הן הכרתיות יותר מאשר התנהגותיות (Wendt 1992).

תאוריית האינטגרציה הטרנסאקציונליסטית נהגתה על ידי קרל וו. דויטש (Karl W. Deutsch) ושמה נובע מהמחקר שעשו דויטש וחבריו לאסכולה בנוגע להשלכות של טרנסאקציות בין קבוצות אנשים על מבנה הקהילות שלהם. בתאוריה זו, דויטש מבדיל בין שני מצבים: אינטגרציה ומיזוג (Amalgamation). את המיזוג מייחס דויטש לקיומם והקמתם של קהילות בעלות רצון בסיסי משותף ויכולת לפתור קונפליקטים בדרכי שלום (קהילות ביטחון), ואילו האינטגרציה של דויטש מתייחסת לקיומם והקמתם של ארגונים, מוסדות פוליטיים ואגודות. קהילות בין לאומיות יהיו או "ממוזגות" או פלורליסטיות, הקהילות ה"ממוזגות" יהיו דומות מאוד לפדרציות, (כדוגמה מביא דויטש את ארה"ב של ימנו) ואילו הפלורליסטיות יהיו מורכבות משתי מדינות או יותר (שלוש עשר המדינות האמריקאיות ב-1781) את השילוב בין מיזוג ופלורליזם מייחס דויטש לתופעות כגון מדינות Benelux. גם תופעת המיזוג וגם תופעת האינטגרציה, שניהן תופעות אשר ניתנות למדידה כמותית של הטרנסאקציות בין הגורמים המשתפים פעולה. האתגר האמיתי, על פי

דונלד פאצ'לה (Donald J. Puchala), אשר מנתח את כתביו של דויטש ותלמידיו במאמרו, הוא קביעה מדויקת של התופעות החברתיות הנובעות מטרנסאקציות אלו. עוצמת האינטגרציה מוגדרת על ידי תחושת "we-ness", הידועה גם במונח "we-feeling", הרגשת הביחד של הקהילה, אולם קשה מאוד להבחין או למדוד הרגשת "we-ness" אלא במקרים בהם דעת הקהל נמדדת בצורה מדויקת וראויה. דויטש טען כי תחושת ה"we-ness" מתחזקת כתוצאה מטרנסאקציות בתוך הקהילות וביניהן, טרנסאקציות אלו ניתנות למדידה מכיוון שהן באות לידי ביטוי בצורות של קשרי מסחר, שירותים משותפים, הגירה הדדית, וכן שיתופי פעולה צבאיים. דויטש טען כי התגברות תחושת ה"we-ness" מתחילה תהליך אשר גורם לקהילות להפוך לקהילה ולקהילה להפוך למדינה, הוא מסביר תופעה בתהליך של השתלשות האירועים הבאה - רצון משותף יוצר טרנסאקציות, ריבוי טרנסאקציות גורם לזהות חברתית משותפת (דומות סוציאלית), זאת גורמת להיווצרות מבנה של קהילה ולבסוף, מיזוג פוליטי. שינוי רגשי-חברתי-שינוי פוליטי. הנחתו הבסיסית של דויטש היא, כי שינוי במערכת הבינ"ל אשר נגרם בדרכי שלום, חייב לנבוע ולהיות מגובה ברגש עמוק של שינוי תפיסתי והדדי של זהות משותפת. פאצ'לה מבקר את התיאוריה של דויטש וטוען כי התאוריה עצמה אינטואיטיבית וטובה, אומנם הבעיתיות הגדולה שלה היא שדויטש מעולם לא הזכיר את המוטיבציה של תהליכים מעין זה להתחיל ולקרות וכן כי דויטש לא מסביר מתי שינוי פסיכולוגי הופך פוליטי ובנוסף לכך, אין הוא מביא בחשבון מבנים וארגונים פוליטיים ואת מקומם בשינוי המדובר, פערים אלו הם מהותיים ומשמעותיים בתיאוריה של דויטש, אך לא הופכים אותה לפחות רלוונטית על פי פאצ'לה. פאצ'לה מתייחס לתיאוריה כנכונה, אך לא מושלמת והוא ממלא פערים אלו בקלות יחסית על ידי הבאת דוגמאות שונות לסיבות למוטיבציה ליצירת קשרים ראשוניים וכן מיקום המבנים הפוליטיים בתיאוריה לפי צורות הממשל השונות (Puchala 1984). התיאוריה נותנת הסבר ברמת המערכת. רמת המערכת היא הרמה הנכונה ביותר בשביל לבדוק שאלת מחקר זו משום שהיא מתמקדת בהשפעתם של שינויים במערכת הבינלאומית על החלטות המדינה. הנסיון להבין את תפקידה של ויקיפדיה במערכת הבינלאומית חייב גם לנסות ולהבין את השלכותיה התרבותיות והחברתיות של קיומה של ויקיפדיה על שינויים תרבותיים, חברתיים

והכרטיים בתפיסות של אוכלוסיית העולם, הדבר נובע מאופי פעילותה של ויקיפדיה, פעילות קהילתית אשר חוצה גבולות. ומכן ניתן לנסות ולהבין כיצד שינויים מסוג זה עלולים להשפיע על תהליכי קבלת ההחלטות ושינויים מבניים במדינות. על פי תיאוריה זו, הרצון המשותף של פרטים לקבל ידע ולשתף אחרים בידע יצר טרנסאקציות של מידע ודעות, אלו יצרו קהילות של חברים הרשומים בוויקיפדיה וקהילות של משתמשים בידע הנאגר בוויקיפדיה, הקהילות יהפכו לקהילה בעלת רגש משותף וזהות משותפת וזאת תוביל/תאפשר שינויים פוליטיים בזירה הבינלאומית.

מרקסיזם - Modern World System (הגישה המרקסיסטית של ולרשטיין)

“לפועלי העולם אין דבר להפסיד מלבד השלשלאות. אך יש להם עולם לזכות בו. פועלי העולם –

התאחדו!” (Marx 1848;)

הפרדיגמה המרקסיסטית מחלקת את העולם למעמדות מרקס (Karl Heinrich Marx) טוען כי טבע האדם הוא לא קבוע ולא הכרחי, ההתנהגות היא פונקציה של הארגון החברתי בה האדם נמצא, תוצר המעמד הכלכלי. העולם מחולק למספר סוגי שחקנים והם: מעמדות חברתיים, אליטות טרנס-לאומיות ותאגידים רב-לאומיים. במרקסיזם הקלאסי, המדינה חסרת עצמאות משל עצמה והיא הזרוע המבצעת של הבורגנות. המדינה מוגדרת כקובץ של מוסדות שמשרת את המעמד השליט. המדינה לא משרתת באופן ישיר את האינטרסים של הבורגנות, אבל היא עובדת בתוך אילוצים של המערכת הקפיטליסטית, ולכן בסופו של דבר משרתת את המעמד הקפיטליסטי. המערכת הבינ"ל היא היררכית ונשלטת על ידי הקפיטליזם הבינלאומי. המרקסיסטים מדברים על המערכת הכלכלית העולמית. המקור לקונפליקטים בתוך המדינה הוא התחרות בין מעמדות חברתיים. קונפליקטים בין מדינות נובעים מתחרות של מגזרים קפיטליסטים. הגישה המרקסיסטית היא מאוד דטרמיניסטית, ההיסטוריה נעה לכיוון מסוים, המהפכה.

ולרשטיין (Immanuel Wallerstein) מתאר את המערכת העולמית כמערכת העולמית המודרנית (Modern World System) שהיא המערכת העולמית הקפיטליסטית. מבחינתו של ולרשטיין, המערכת העולמית המוגדרת במונחים של תהליכים וקשרים כלכליים ולא פוליטיים, משפטיים או גיאוגרפיים. ולרשטיין טוען כי עם התפשטות הקפיטליזם, נוצרו שלושה "אזורים" המרכיבים את המערכת העולמית:

■ הגרעין. נוצר עם התפתחות המערכת הקפיטליסטית, הגרעין בו נמצא מוקד הייצור,

התעשייה, הכסף. במאמרו, ולרשטיין מתייחס לגרעין של המדינות המפותחות.

■ הפריפריה. זהו ה"אזור" ממנו נלקחים חומרי הגלם הנדרשים לייצור, כוח העבודה

שמייצר עבור הגרעין.

הפריפריה מייצגת את המעמד הנמוך.

■ הסמי-פריפריה. אזור זה נמצא בין הגרעין לפריפריה ובו ניתן למצוא את המדינות (אזורים גיאוגרפיים) בעלי מאפיינים משולבים: למרות הבסיס התעשייתי העצמאי, יש להן מאפיינים של פריפריה- הסתמכות על ייצוא של חומרי גלם וכוח עבודה יחסית זול. על פי ולרשטיין, תפקיד הסמי-פריפריה הוא איזון הקיטוב הקיים בין הגרעין לפריפריה) (Wallerstein 1974).

המערכת הקפיטליסטית רוצה לשמר את היציבות היחסית ולשם כך היא מקיימת את המנגנונים הבאים: ריכוז הכוח הצבאי בידי הכוח השולט. שימור האידולוגיה הקפיטליסטית של המערכת על ידי משרתיה שמאמינים בה ומפיצים את האידולוגיה כי היא מיטיבה איתם. שני אלו לא היו מתקיימים לולא חלוקת רוב האוכלוסיה למעמד התחתון וחלק קטן יחסית למעמד הביניים. באימפריה עולמית, מעמד הביניים ירכז את המסחר לטווח הארוך ואילו המעמד העליון ירכז את משאביו בכדי להמשיך ולשלוט על המכונות הצבאיות תוך ניצול המעמד התחתון. בכלכלה העולמית קשה ליצור סיטואציה שכזו, ולכן נוצרו שלושת סוגי המדינות- הגרעין, הסמי-פריפריה והפריפריה.

ולרשטיין טוען שבכדי שמערכת כלכלה עולמית קפיטליסטית תעבוד, קבוצות אינטרס צריכות לרדוף אחר האינטרסים הכלכליים שלהן בתוך שוק עולמי בודד. במקביל, קבוצות אינטרס אלו יחפשו לעוות את השוק בצורה שתיתן יתרון לקבוצה שלהן, זאת על ידי יצירת השפעה על מדינות אשר חלקן חזקות מאחרות אך אף אחת מהן אינה שולטת לבדה על השוק העולמי.

ולרשטיין מתאר התפתחויות היסטוריות של הכלכלה העולמית הקפיטליסטית, הוא טוען כי ההתפתחות של הכלכלה העולמית האירופאית במהלך המאה ה-16 התאפשרה בזכות הרחבה גיאוגרפית שהייתה נחוצה בשל גידול באוכלוסיה ומשברים חקלאיים. הוא מתאר את דעיכת האימפריה הספרדית כגורם לקיום של כלכלה עולמית אשר הציבה את המדינות הדועכות במעמד של סמי-פריפריה ואת המושבות הספרדיות האמריקאיות כפריפריה. על פי ולרשטיין, השלב השני ביצירת המערכת הקפיטליסטית העולמית היה המיתון של המאה ה-17 והמחצית הראשונה של המאה ה-18 ולרשטיין טוען כי המיתון הזה, הוא שדחף את המערכת למצב בו תהיה מדינת ליבה

אחת, כך שהולנד נדחקה על ידי אנגליה. את השלב השלישי ביצירת המערכת העולמית הקפיטליסטית סימנה המהפכה התעשייתית, שהובילה למספר שינויים במערכת. המהפכה התעשייתית הובילה להרחבות גיאוגרפיות של הכלכלה העולמית כך שזו תכיל את כל העולם. כלכלה כלל-עולמית התאפשרה אמנם עקב קידמה צבאית וטכנולוגית, אך ולרשטיין טוען כי הייתה מחויבת המציאות, פיתוח תעשייתי דורש גישה למשאבי טבע, והרבה. על פי ולרשטיין, ספיגת אפריקה למערכת הכלכלית העולמית היא זו שהביאה לסיום העבדות מפני שכוח האדם ששימש לעבדות במדינות הגרעין היה נחוץ כעת באפריקה עצמה. ולרשטיין מציין כי סיום העבדות השתלם גם כלכלית, הוא טוען כי למדינות הגרעין היה זול יותר להעביד את התושבים האפריקאים בתשלום באפריקה, מלשנע אותם למדינות הגרעין. השלב הרביעי ביצירתה של המערכת העולמית הקפיטליסטית הגיע לאחר מלחמת העולם ה-I. המהפכה הרוסית גרמה לרוסיה לגבש את כוחה, כך שעם סיום מלחמת העולם ה-II התחזקה מספיק בשביל לנסות ולעבור מסמי-פריפריה למדינת ליבה. במקביל בריטניה נסגה ממעדה ההגמוני וזה נתפס על ידי ארה"ב.

התיאוריה של ולרשטיין נותנת הסבר ברמה המבנית, רמת המערכת. רמת המערכת היא הרמה הנכונה ביותר בשביל לבדוק שאלת מחקר זו משום שהיא מתמקדת בהשפעתם של שינויים במערכת הבינלאומית על החלטות המדינה. הנסיון להבין את תפקידה של ויקיפדיה במערכת הבינלאומית חייב גם לנסות ולהבין את השלכותיה של ויקיפדיה על המעמדות בעולם. נכונות רמת ניתוח זו נובעת מאופי פעילותה של ויקיפדיה והסיבות להקמתה. אופי פעילותה של ויקיפדיה, אם באמצעות האינטרנט ואם באמצעים אחרים, מנסה לאפשר גישה של כל אדם בכל מקום בעולם למאגרי הידע של הקהילה, בלי קשר ליכולותיו הכלכליות. הסיבות להקמתה של ויקיפדיה מצביעות בבירור על נסיון של מקימיה של ויקיפדיה ליצור כלי אשר יאפשר את צמצום הפערים החברתיים בעולם (Wales 2005;). מכן ניתן לטעון כי שינוי בפערים בין המעמדות בעולם יגרום לשינויים פוליטיים בתוך מדינות ובזירה הבינלאומית.

התיאוריה של ולרשטיין תטען כי ויקיפדיה נוצרה מתוך הסמי-פריפריה וזאת בכדי לצמצם את הפערים בין הפריפריה לגרעין. צמצום הפערים יתבצע על ידי העברת ידע, בעיקר ידע וכמות

כזה שאין ביכולתה של הפריפריה להשיג בדרך אחרת, מן הגרעין, לפריפריה. העברת הידע תגרום לצמצום הפערים והפחתת הקיטוב ובכך תיווצר קרקע פוריה למימוש המהפכה.

ניתוח אמפירי

אינטגרציה - טרנסאקציונליזם

בתת פרק זה אבחן את שאלת המחקר אל מול הנחותיה של תאוריית האינטגרציה הטרנסאקציונליסטית. תיאוריה זו תטען כי הרצון המשותף של פרטים לקבל ידע והרצון לשתף פרטים אחרים בידע יצר טרנסאקציות של מידע ודעות, אלו יצרו קהילות של חברים הרשומים בויקיפדיה וקהילות של משתמשים בידע הנאגר בויקיפדיה, על פי התיאוריה, הקהילות יהפכו לקהילה בעלת רגש משותף (We-ness), מכאן לזהות משותפת וזאת תוביל או תאפשר שינויים פוליטיים בזירה הבינלאומית.

הגדרת הצורך - הבסיס לתחילת ביצוע טרנסאקציות

ההנחה אותה ניתן להניח היא כי גולשים באינטרנט הם הפרטים אשר עליהם מדבר דויטש וכי הצורך אותו ביקשו לספק הוא מקור ידע מקיף, אובייקטיבי וחינמי על גבי הרשת כפי שניתן להאמין כי פצ'אלה היה טוען. ניתן להניח כי הצורך היה מורכב משולשת הגורמים המוזכרים לעיל משום שבשנת 2001, השנה בה הוקמה ויקיפדיה, היו כבר קיימות על גבי הרשת מספר אנציקלופדיות מקוונות: Britannica, Everything2, Hutchinson Encyclopedia ועוד. כל אחת מהאנציקלופדיות הללו, הייתה חסרה מרכיב אחד לפחות מן השלושה. Britannica, היא אנציקלופדיה בתשלום, Hutchinson Encyclopedia היא "חצי חינם", הגישה לערכים המלאים היא בתשלום, ואילו Everything2 היא אנציקלופדיה פתוחה וחינמית אך אינה שומרת על נייטרליות. לשאר האנציקלופדיות המקוונות באותה שנה היו את אותם הסימפטומים, או שהיו מוגבלות לכדי ידע ברמת ההתעניינות של עורך יחיד או נושאים ספציפיים. את הרצון בישום שלושת המרכיבים, ויקיפדיה כללה על פי הגדרת יוצריה. כפי שטוען ג'יימי ווילס (Wales 2005): "אינציקלופדיה שתכלול את סך הידע האנושי, תהיה נגישה, חופשית וחינמית לכל אדם בעולם... אחד מחוקי היסוד של הקהילה הוא עקרון נקודת נקודת המבט הנייטרלית (Neutral Point Of View, או NPOV)". לכן, ניתן היה להניח כי הפלטפורמה אותה סיפקה ויקיפדיה היוותה את התממשותו של הצורך שעלה מתוך גחמותיהם של הפרטים.

טרנסאקציות בין פרטים - הבסיס להיווצרות קהילה בעלת רגש משותף

באשר לשלב השני, נבחן את קיומן של טרנסאקציות בין פרטים ואת עצמת האינטגרציה, כפי שמגדיר זאת פאצ'לה - עצמת האינטגרציה נגזרת מכמות שיתופי הפעולה, הטרנסאקציות, המתקיימות בין הפרטים (Puchala 1984;). אופי צורת פעילותה של ויקיפדיה מאפשר מדידה מדויקת של הטרנסאקציות בין הפרטים, שכן, ויקיפדיה היא קהילה אשר מרבית פעילותה מתרחשת על גבי האינטרנט וכל פעולה על גבי הרשת זוכה לתיעוד. טרנסאקציות הניתנות למדידה על פי דויטש, הן טרנסאקציות אשר באות לידי ביטוי בצורות של קשרי מסחר, שירותים משותפים, הגירה הדדית, וכן שיתופי פעולה צבאיים. בהינתן העובדה כי האינטרנט לא היה קיים בתקופה בה דויטש כתב את מאמרו, אתייחס למידע כשירותים המשותפים אליהם התייחס דויטש ואותם מספקת ויקיפדיה לקהילה. בכדי למדוד את עצמת האינטגרציה בקהילת ויקיפדיה כשאנסה להשוות את השינוי בכמות הטרנסאקציות לאורך זמן וכמות הטרנסאקציות בהתחשב בנתונים של השקעת זמן ותקציב ביחס לארגון גדול ומבוסס אשר משרת מטרות זהות יחסית לאלו שלקחה על עצמה קרן ויקימדיה- אונסק"ו (UNESCO).

קרן ויקימדיה הוקמה בשנת 2003 על ידי ג'יימי ווילס לאחר שזה הקים את ויקיפדיה והיא האחראית כיום על התקציב של ויקיפדיה יחד עם מיזמים נוספים. האתר ויקיפדיה באנגלית עלה לרשת ב- 15 בינואר 2001. בסוף ינואר היו באתר ויקיפדיה באנגלית שלושים ואחד ערכים. 1,300 במרץ, 3,900 במאי, 17,307 ב- 2002 ו- 1,500,000 ב- 2007. באותה שנה היו בוויקיפדיה 6,000,000 ערכים בכל השפות יחדיו כאשר ביותר ממאה שפות שונות, היו מעל 1,000 ערכים כל אחת. בינואר 2006 נרשמו 154,885 משתמשים שונים אשר ביצעו יותר מעשר שינויים והוספות לערכים שונים כל אחד, כ- 78,308 מהם בשפה האנגלית. "גרעין" הקהילה בוויקיפדיה מקיים כנס שנתי שנערך מדי שנה במקום אחר בעולם. בכנס שנערך השנה באלכסנדריה השתתפו 650 פיזית מחברי הקהילה העולמית, הרצאות ועידוכנים מהכנס משודרים לקהילה בעולם דרך אתרים על גבי הרשת⁴. ב-17 ליולי 2008 נרשמו 10,852,834 ערכים, הכתובים ב-26

4 ניתן למצוא יותר מידע באתרים הללו-

<http://webcast.bibalex.org/Home/List.aspx?Conference=6u0LkBzgNIZm+RzGhC/6Ag==>
<http://wikipediaweekly.org/2008/07/21/episode-57-wikimania-2008-day-3-roundup/>

2 שפות ו-12,784,816 משתמשים שונים רשומים כחברים בקהילה⁵. בהתחשב כי בויקיפדיה קיימת אפשרות הדיון בנוגע לשינוי בכל ערך וזאת צורת העבודה המועדפת על הקהילה, ניתן להניח כי העובדה שבערך ממוצע נרשמו 17.12 עריכות תוכן ב-2008⁶ תרמה לכמות נכבדת אף יותר של טרנסאקציות ישירות בין משתמשים⁷. התקציב של קרן ויקימדיה מגיע מתרומות של הקהילה ולשנתון 2007-2008 הוא עמד על \$4,611,000⁸.

אונסק"ו הוא ארגון החינוך המדע והתרבות של האו"ם. הוא הוקם ב-1945 על ידי האו"ם. באונסק"ו חברות 193 מדינות כשלכל מדינה משקל של קול הצבעה אחד בוועידות שנערכות אחת לשנתיים. הוועידה המנהלת של אונסק"ו מונה חמישים ושמונה חברים אשר נפגשים פעמיים בשנה. לארגון חמישים ושתיים נציגויות בעולם. לאונסק"ו 2,100 עובדים ברחבי העולם. הארגון משתף פעולה עם כ-310 ארגונים לא ממשלתיים (NGO's). מטרתו של הארגון היא להחדיר את רעיון השלום לתודעתם של אזרחי העולם באמצעות הפצת חינוך, מדע ותקשורת על פני הגלובוס (UNESCO 2008). בוועדה ה-34 של אונסק"ו נכחו 3,463 משתתפים מתוכם 279 נושאי משרות בכירות במדינות מהן באו. כמו כן נכחו בוועידה עוד 400 משקיפים מארגונים לא ממשלתיים וארגונים בינלאומיים שונים. התקציב של אונסק"ו לשנתון 2006-2007 היה \$592,000,000 מימון חיצוני ועוד \$610,000,000 מימון ישיר לפעילות שניתן על ידי האו"ם. 23% מסך התקציב של אונסק"ו משמש את הארגון ישירות לטובת הפעילות אותה הוא מיועד לבצע (UNESCO,; budget report 2008).

דוגמאות אלו מראות בבירור כי כמות הטרנסאקציות אשר מתבצעות בקהילת ויקיפדיה הצעירה הן גדולות ומשמעותיות מאוד גם ביחס לארגון מבוסס וותיק אשר פועל בעזרת משאבים עצומים ושם לעצמו מטרות זהות לאלו ששמה לעצמה קהילת ויקיפדיה.

5 ליותר מידע-

http://s23.org/wikistats/wikipedias_html.php?sort=good_desc,

* מתעדכן אוטומטית מהשרתים של ויקיפדיה פעם ביום.
6 ליותר מידע-

<http://en.wikipedia.org/wiki/Special:Statistics>

* דף מיוחד"- לא ניתן לעריכה ע"י הציבור.
7 הערה שלי.

8 ליותר מידע-

http://wikimediafoundation.org/wiki/Planned_Spending_Distribution_2007-2008, 18.07.2008

היווצרות קהילה בעלת רגש משותף - הבסיס לשינוי פוליטי

קהילה יכולה להיות מוגדרת כקבוצה של אנשים בעלי עניין שותף. ויקיפדיה היא בבירור מקום אשר בו מוצאת קבוצה של אנשים עניין משותף ומקדמת את אותו העניין. כדוגמה ניתן לתת את המקרה של הבלשן הישראלי דרור קמיר אשר פועל כעורך בויקיפדיה הערבית ומעיד כי עורכים בערבית מכבדים את הצורך בניטרליות ובעמידה בעקרונות הקהילה על פני הצורך בזווית ראייה ערבית⁹. קהילות ויקיפדיה מקומיות מקיימות פגישות ואירועים משותפים¹⁰, וכן מתקיימות פגישות של קהילת ויקיפדיה הבינלאומית¹¹.

מחקר שנערך במדינות סין, טיוואן והונג קונג, בדק את תחושת השייכות בקהילת ויקיפדיה. תוצאות המחקר מראות כי יש קשר בין כמות הערכים אותם מפרסמים הכותבים לבין תחושת הקהילה, ה-"We-ness" של חברי הקהילה (Tseng, Li 2007;)¹².

שינוי פוליטי

דויטש טוען כי שלאחר שינוי רגשי "We-ness" יגיע השינוי הפוליטי. קשה כרגע להוכיח כי השינוי הרגשי שעוברת קהילת ויקיפדיה עצמה מוביל לשינוי פוליטי הנובע ישירות מאותו השינוי. קשה גם להוכיח כי הטרסנאקציות המוגברות בקהילת ויקיפדיה יובילו לשינוי פוליטי או שלום. אך עם זאת, קיימות בעולם מספר דוגמאות אשר מראות כיצד קיומה של ויקיפדיה מוביל לשינוי פוליטי, ואף קיימות דוגמאות אשר שואבות בבירור את עצמתה של ויקיפדיה ברתימת קהל לטובת מטרת משותפת. אחת הדוגמאות המובהקות היא ארגון "The Sunlight Foundation" שהקים הפרופסור לארי לסיג (Larry Lessig). לסיג מביא את ויקיפדיה בתור מקור השראה לקרן שהקים. הקרן מפעילה אתר זהה בעקרונותיו לויקיפדיה ופועל לגיוס מוערבות גבוהה של הציבור לטובת מניעת שחיתות וצמצום התלות של חברי הקונגרס האמריקאי במימון פיננסי. לסיג מאמין כי תחושת הביחד של הציבור המשתתף במאמצים למניעת שחיתות והרחקת כסף מהשלטון תשפיע

9 לראיון המלא עם דרור קמיר-

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3520642,00.html>

10 מפגש קהילת ויקיפדיה הישראלית נערך בפארק הירקון 2 במאי 2008

11 ליותר מידע-

http://wikimania2008.wikimedia.org/wiki/Main_Page

12 ליותר מידע-

http://dlist.sir.arizona.edu/2011/01/Sense_of_Community_or_Networked_Individualism.pdf

על המועמדים ואף תשנה את שיטת הבחירות לקונגרס ותעצים את הדמוקרטיה¹³. ליסיג משתמש בדוגמה של ויקיפדיה בהרצאתו (Lessig 2008;). יתכן שבכך פונה ליסיג אל קהילת המשתמשים בויקיפדיה ואל ה" We-feeling " שלה לטובת השינוי הפוליטי¹⁴. בזמן מרוץ הבחירות בארה"ב בשנת 2004 דפי הויקיפדיה של המועמדים ג'ורג' וו. בוש (George W. Bush) וג'ון קרי (John Kerry), היו שניים מן הדפים הנצפים ביותר בויקיפדיה ועוררו דיונים עזים, עובדה זו, חושפת את המנהיגים בעולם לביקורת שמחייבת מועמדים בעלי עבר יותר רהוט (Wales 2005;). גם כאן, ניתן לראות כי קיומה של ויקיפדיה עלול להוביל לשינוי פוליטי.

13 ליותר מידע-

http://www.sourcewatch.org/index.php?title=Portal:2008_U.S._Congressional_Elections

14 הנחה שלי.

“Modern World System” (הגישה המרקסיסטית של ולרשטיין)

בתת פרק זה אבחן את שאלת המחקר אל מול הנחותיה של תיאורית ה-“Modern World System”. דבר אפשרי הוא כי התיאוריה של ולרשטיין תטען כי ויקיפדיה נוצרה מתוך הסמי-פריפריה וזאת בכדי לצמצם את הפערים בין הפריפריה לגרעין. מצד אחד, ולרשטיין מדגיש כי הסמי-פריפריה לא חייבת להתקיים בשביל לשמר את המערכת העולמית הקפיטליסטית. מצד שני, ולרשטיין לא טוען כי הפתרון לקיטוב יגיע מתוך הגרעין, הוא אף טוען כי הגרעין ישאף לשמר את הבדלי המעמדות על ידי יצירת מנגנונים כלכליים וקבוצות אינטרס אשר ינציחו אותו. צמצום הפערים יתבצע על ידי העברת ידע שאין ביכולתה של הפריפריה להשיג בדרך אחרת, מן הגרעין, לפריפריה. העברת הידע תגרום לצמצום הפערים והפחתת הקיטוב ובכך תיווצר קרקע פוריה למימוש המהפכה.

הקמת ויקיפדיה מתוך הסמי-פריפריה במטרה לצמצום פערים בין הפריפריה לגרעין

קשה לבסס את הטענה כי ויקיפדיה נוצרה מתוך הסמי-פריפריה משום שאחד ממקימיה היה סוחר מניות מבוסס (ג'ימי ווילס) והשני פרופסור לפילוסופיה (לארי סינגלר). שניהם מארצות הברית. למרות משנתו של ולרשטיין, ניתן לומר כי ויקיפדיה ומהפכת המידע החופשי, הן תוצאה של זרם סוציאליסטי של אנשי מדע ורוח מעמק הסיליקון במפרץ סאן-פרנסיסקו קליפורניה-“החור של התקליט”, אשר החל דרכו בשנות השישים וקיבל את תוקפו החוקי בתחילת שנות השמונים ועוצמתו בתחילת שנות התשעים של המאה שעברה (Williams 2002, chap.1; Leadbeater 2006). כמו כן, האדם אשר הקים את ויקיפדיה ואחראי להתפתחותה הוא ג'ימי ווילס אשר טוען בבירור כי מטרתו היא הגברת השוויון בעולם ודאגה לפתרון בעיות הקשורות ישירות לפער המעמדות (Wales 2005). בכדי לבדוק טענתו של ווילס, אביא מספר דוגמאות אשר מבקשות להוכיח את הנסיון של ויקיפדיה ליצירת שוויון ולהתמודד עם פער המעמדות.

ויקיפדיה וצמצום הקיטוב בין המעמדות

נג'יסנג'ו מצ'ה (Ndesanjo Macha), הוא עורך דין, כתב, ו"פעיל דיגטלי" מטנזיה. מצ'ה נחשב למייסד של ויקיפדיה בשפה הסוהילית. מצ'ה טוען כי ויקיפדיה היא פלטפורמה אשר נותנת

במה שווה לאנשים אשר מחזיקים בידע אך לא קיבלו תארים מערביים לשתף את המידע בו הם מחזיקים עם שאר העולם. מצ'ה נותן כדוגמה את האנשים (זקני השבט) באפריקה אשר מחזיקים ידע רב הנוגע לתרבות ולמנהגים של השבטים מהם באו (Vepro 2008). מצ'ה מקדם בבלוג שלו רשימה של שלושים ושבעה שפות אפריקאיות בהם יש ערכים בוויקיפדיה¹⁵. מצ'ה וג'ימי ווילס פועלים יחד עם ארגון "iCommons" ואוניברסיטת CIDA הדרום אפריקאית ומקיימים סדנאות "Wikipedia Academy" בהם סטודנטים אפריקאים מלמדים תושבים כיצד להשתמש בוויקיפדיה, להזין תוכן, לעבוד לפי עקרונות ה NPOV ולבנות קהילה מוצלחת ופרודוקטיבית¹⁶.

פרופסור סאביה ארנצ'לם (Subbiah Arunachalam), כימאי בהכשרתו ופעיל למען מידע חופשי בהודו מאז 1982. ארנצ'לם מעלה טענות קשות לגבי מצבה של הודו בזירה האקדמית. ארנצ'לם טוען כי אין מספיק אקדמאים הודים, בתור דוגמה, מביא ארנצ'לם את המספר הנמוך של מאמרים המפורסמים בהודו מדי שנה, מספר נמוך מאוד ביחס לגודל האוכלוסיה בהודו: ב-2004 פורסמו 23,336 מאמרים בהודו לעומת 24,464 מאמרים בצפון-קוריאה ו-57,378 מאמרים בסין (Arunachalam 2004;)¹⁷. ארנצ'לם מאשים את חוסר הנגישות של מידע בהודו וטוען כי אם הודו רוצה להתפתח ולייצר כמות מדענים שתהיה בקורלציה למדינה המכילה יותר ממליארד בני אדם, המידע בהודו חייב להיות חופשי וזמין. כדבריו: "לא היה דבר שקרה, בעבר הלא רחוק, שיכול להשפיע על מדינות מתפתחות כמו הגישה החופשית למידע ולמידה". ארנצ'לם מדגיש את ההעתקה של ויקיפדיה על גבי DVD והפצתו בהודו כאחד הדברים המשמעותיים שקרו בהודו ומקדמים את המדע (Arunachalam 2006;)¹⁸.

קיומה של ויקיפדיה בזירה הבינלאומית מוציא את חשיבות הכסף מהמשוואה עליה מתיחס ולרשטיין. לכל אדם באשר הוא, קיימת נגישות למידע זהה ללא קשר למקום ולמעמד אליו נולד. קיומה של ויקיפדיה נותן למעמדות הנמוכים את הכח לשבור את מעגל הניצול והתלות. יתכן כי

15 ליותר מידע-

<http://digitalafrica.blogspot.com/2006/07/african-languages-and-wikipedia.html>

16 ליותר מידע-

<http://www.icommons.org/static/academies/>

17 ליותר מידע-

<http://www.aardvarknet.info/access/number54/monthnews.cfm?monthnews=02>

18 ליותר מידע-

http://dlist.sir.arizona.edu/1255/02/Arunachalam_OA06.pdf,

המהפכה של מרקס הגיעה ממקום לא צפוי, מהמעמד העליון, "הגרעין" של ולרשטיין.

דיון ומסקנות

בפרק זה אטען כי אמנם שתי התאוריות לא עונות על שאלת המחקר בצורה מושלמת וכי המניעים להיווצרותה של ויקיפדיה, צורת היווצרותה של ויקיפדיה וה"תוצר הסופי" הם שונים מאלו שמתארות התיאוריות. אך עם זאת, להוזה ולעבר של ויקיפדיה וקהילת ויקיפדיה, מספר נקודות חפיפה אשר התאוריות חזו ומסבירות ולכן ניתן אולי להקיש בעזרת שתי תיאוריות אלו את עתידה ותפקידיה של ויקיפדיה, בזירה הבינלאומית.

דיון

המודל של דויטש מתאר צורך משותף-טרנסאקציות-קהילות-קהילה בעלת רגש משותף-שינוי פוליטי. המודל של ויקיפדיה לא מתאים במדויק למודל תאוריית הטרנסאקציות אותה דויטש ופאצ'לה חקרו. הסיבה הפשוטה היא כי רצף האירועים לא תואם לכל אורכו לרצף האירועים אשר מתארים דויטש ופאצ'לה.

כמסקנה מעבודתי אני טוען, כי השלב הראשון בתיאוריה של דויטש ופאצ'לה אכן התקיים בתהליך יצירתה של ויקיפדיה. בטענתי אני מניח, כי הצורך אשר הביא את הפרטים לוויקיפדיה היה קיים עוד לפני הקמתה של ויקיפדיה, ויצא לידי מימוש רק כשהפלטפורמה המדויקת אשר בנה ג'יימי ווילס בעזרת שילוב חוק ה-NPOV והנגישות של תוכנת הוויקי, יצאה לפועל. ויקיפדיה עצמה החלה אמנם כיוזמה פרטית של ג'יימי ווילס, אך ניתן לזהות טרנסאקציות בין פרטים בנוגע לצורך בהקמתה, ויקיפדיה היא לא הנסיון הראשון ליצור אנציקלופדיה חופשית ומקוונת הנערכת על ידי הגולשים, ניסיונות שלא זכו למידת פופולריות זהה¹⁹. או במילים אחרות, ווילס יצר את האפשרות וזו סיפקה את הצורך.

הטענה השניה היא כי הטרנסאקציות יצרו קהילה ולא קהילות כפי שטוען דויטש. ויקיפדיה האנגלית היא הקהילה הראשונה שנוצרה. הקהילה עצמה, ואתר האינטרנט של ויקיפדיה באנגלית, היוו את הבסיס ליצירת קהילות. הקהילות שנוצרו מרגישות "We-ness" ויצרו את קהילת ויקיפדיה העולמית. לכן אלו היו שלבים הראשונים של מודל ויקיפדיה:

¹⁹ ליותר מידע-
http://everything2.com/index.pl?node=Everything2&lastnode_id=124&searchy.x=8&searchy.y=13

משותף←טרנסאקציות←קהילה←קהילות←קהילה בעלת רגש משותף.

באשר לשינוי הפוליטי אותו מתאר דויטש- אין עדיין מדינה באו"ם העונה לשם ויקיפדיה²⁰.
אולם בתת הפרק האמפירי העוסק בתיאוריית האינטגרציה של דויטש, מובאות דוגמאות אשר ממחישות את עצמתה של קהילת וויקיפדיה. לדעתי, עצמת ה"We-ness" של ויקיפדיה לא חזקה מספיק בשביל לענות על הקריטריונים אותם מציג דויטש לקהילה אשר יכולה להפוך למדינה או ליצור מיזוג פוליטי, ואני מניח שגם לולא היו גבולות פיזיים כה עצומים בין חברי הקהילה, ה-15 בינואר 2001 לא היה מוכרז כיום העצמאות של מדינת ויקיפדיה או פדרציית ויקיפדיה. אך עם זאת, אתר האינטרנט של ויקיפדיה הוא אחד מאתרי האינטרנט הנצפים בעולם וקהילת ויקיפדיה היא עצומה. אין להתעלם מן העובדה, כי הרגש המניע את חברי קהילת ויקיפדיה העצומה, הוא רגש הנובע ברובו ממקומות אידיאולוגיים, וכבר היום ניתן לראות כי יש נסיון של גופים פוליטיים בעולם, לנצל או לרתום את קהילת ויקיפדיה ושיטת העבודה של ויקיפדיה למטרותיהם. שינוי פוליטי נוסף היכול להתרחש, קשור לנגישות וכמות המידע המפורסם בוויקיפדיה, בזמן מרוצי בחירות בארה"ב, ואני מניח כי גם בעולם, דפי הויקיפדיה של המועמדים, הם מהדפים הנצפים ביותר בוויקיפדיה, עובדה זו, חושפת את המנהיגים בעולם להרבה יותר ביקורת שמחייבת מועמדים בעלי עבר יותר רהוט. נקודת מבט נוספת שלי היא כי יותר מידע נייטרלי שמקבלי פרטים ממדינות מסוימות על מדינות אחרות יכול לחזק את האינטגרציה וכך גם את תהליכי השלום בין תושבי העולם.

באשר לתיאוריה של ולרשטיין, ויקיפדיה ופרויקטים אחרים של תוכנה חופשית וקוד פתוח מוציאים את הכסף מהמשוואה של ולרשטיין. בכדי ליצור שיוויון ידע איכותי וכמותי, מדינות הפריפריה לא יהיו צריכות לעבור שינוי כלכלי משמעותי, או לקיים מהפכה בסגנון זו שמרקס מציע. יתכן כי התודעה אכן תקדים את ההוויה, והמהפכה במערכת העולמית הקפיטליסטית תגיע בעקבות אנשי מדע חדשים ממדינות מתפתחות שקיבלו את הבסיס לידע שלהם ממאגר המידע הנגיש והחינמי ואת הכלים שלהם למימוש ידע זה מויקיפדיה ומפרויקטים של קוד פתוח ותוכנה חופשית אשר מאפשרים נגישות למוצרים שהיו עד עכשיו בלתי ניתנים להשגה. אם מנסים לתפוס את כמות

20 ליותר מידע-

<http://www.un.org/members/list.shtml>

התושבים במדינות מתפתחות ואת הפוטנציאל הגלום בכמויות של מהנדסים ואנשי מדע שיצמחו ממדינות אלו בעקבות השימוש במהפכת המידע החופשי, ניתן בקלות לחזות כי המהפכה תתממש וההשערה שלי היא כי ארגוני התוכנה החופשית, הקוד הפתוח וויקיפדיה יתחזקו אף הם, מכיוון שקהילה אשר משתמשת ברעיונות אלו וצורות עבודה אלו, גם מזינה אותם. אני מניח כי מודלים אלו של שיתוף, יהוו את הנוף המכריע בתעשיית המדע והמידע העולמית שמרכזה הגיאוגרפי יתפזר בצורה שווה על פני הגלובוס.

מסקנות

מסקנותי מן המחקר אותו ערכתי, מחזקות אצלי את ההנחה כי לויקיפדיה תפקידים משמעותי בשינוי המערכת הפוליטית והמעמדית הבין-לאומית. למרות שמניתי מספר תפקידים חשובים אותם מבצעת ויקיפדיה בזירה הבינ"ל, מבחינתי, אחד התפקידים המשמעותיים של ויקיפדיה בזירה הבינלאומית הוא הפצת רעיון השיתופיות, הקוד-הפתוח והתוכנה החופשית. ככל שיותר פרטים בעולם ישתמשו בוויקיפדיה, יבינו את היתרונות אותם היא מציעה ואת הרווח החברתי שנובע מקיומה, יותר פרויקטים יעברו לשיטת עבודה מסוג זה. אני חוזה עולם בו מתממש שינוי אמיתי במערכת היחסים הבינ"ל.

לעקרונות על פיהן פועלת ויקיפדיה וקהילות תוכנה חופשית וקוד פתוח, דמיון רב לתיאוריית הטרנסאקציות של דויטש, אסור לשכוח כי מטרתה של קרן ויקימדיה, ויקיפדיה וקהילות ויקיפדיה, היא הפצת מידע לכל אדם באשר הוא. למרות שהמניעים של הפרטים לקחת חלק בפרויקטים מסוג זה, יכולים להיות מגוונים ולאוו דווקא לנבוע מאידאליים של הפצת צדק חברתי או שלום עולמי, המטרות אותן משיגים פרויקטים אלו הן זהות בבסיסן וכך גם המודל המקיים אותן. בהתאם לדברים אלו, ולמסקנותיי מהפסקה הקודמת, אני מציע מודל חדש, אשר יכול לתת מענה לתיאוריית התלות של ולרשטיין ושואב את השראתו מן המודל של דויטש.

← צורך משותף בפתרון בעיה ← טרנסאקציות ← קהילה ← קהילות בינ"ל ← קהילה בינ"ל בעלת רגש משותף ←

פתרון משותף של הבעיה ← צמצום נוסף של פערים חברתיים

יש לשים לב, כי טרנסאקציות עלולות להפוך מיידית לקהילה בינ"ל אשר הופכת לקהילה בינ"ל בעלת רגש משותף עם ריבוי הטרנסאקציות. כמו כן, פתרון משותף של בעיה מוביל לנסיונות חוזרים לעבודה במודל זה עת צצות בעיות חדשות.

מודל זה הוא טבעת חנק לצמצום הפערים החברתיים, הגדלת האינטגרציה וחיזוק הקשרים החברתיים והדיפלומטיים בזירה הבינלאומית.

ביבליוגרפיה

- Leadbeater, C. 2008. *We-think: The Power of Mass Creativity*. London: Profile Books Ltd.
- Marx, K.H., and F. Engels. 1850. *Manifesto of the Communist Party*. London: Helen MacFarlane.
- Williams, S. 2002. *Free as in Freedom: Richard Stallman and the Free*. Sebastopol: O'Reilly.
- Wendt, A. 1992. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization* 46 (2):391-425
- Puchala D.J., The Integration Theorists and the Study of International Relations. *Williams et al., Classic Readings*: 261-265
- Börner K., T. Holloway and M. Bozicevic., 2007. Analyzing and visualizing the semantic coverage of Wikipedia and its authors. *Complexity* 12 (3): 30-40
- Wallerstein I., 1974. The Rise and Future Demise of the World Capitalist System. *Comparative Studies in Society and History* 16 (4):387-415
- Shu-Fen T. and L. Meng-Hao., 2007. A Sense of Community or Networked Individualism?. *Proceedings 2007 Social Informatics Pre-conference Research Symposia at ASIST*. Milwaukee
- Wales, J., 2004, Wikipedia Founder Jimmy Wales Responds
<http://interviews.slashdot.org/article.pl?sid=04/07/28/1351230> [accessed: Jul 17 2008].
- Wales, J., 2005. How a ragtag band created Wikipedia, *TED Talks* http://www.ted.com/index.php/talks/jimmy_wales_on_the_birth_of_wikipedia.html , [accessed: Jul 17 2008].
- O'reily T., 2004. What is Web 2.0?. *O'reillynet*.
<http://www.oreillynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/what-is-web-20.html?page=2>, [accessed: Jul 19 2008]
- Benkler Y., 2005. Open source economics , *TED Talks*
http://www.ted.com/index.php/talks/yochai_benkler_on_the_new_open_source_economics.html [accessed: Jul 17 2008].
- Lessig L., The Sunlight Foundation, *Google video*, <http://video.google.com/videoplay?docid=-7627371486086836664&hl=en> , [accessed: Jul 20 2008]
- Macha, N., Talks in: The Truth About Wikipedia, *Vpro nl*
<http://video.google.com/videosearch?q=wikipedia&hl=en&sitesearch=#> , min. 45-48, [accessed: Jul 14 2008].

Arunachalam S., 2004, <http://www.aardvarknet.info/access/number54/monthnews.cfm?monthnews=02> [accessed: Jul 21 2008].

Arunachalam S., 2006, http://dlist.sir.arizona.edu/1255/02/Arunachalam_OA06.pdf, [accessed: Jul 21 2008].

Stallman R., 2004. <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/14/051118-WSIS.2005-Richard.Stallman.ogg> [accessed: Jul 15 2008]

Terdiman D. http://news.cnet.com/Study-Wikipedia-as-accurate-as-Britannica/2100-1038_3-5997332.html [accessed: Jul 20 2008]

Zachte E., <http://stats.wikimedia.org/EN/TablesWikipediaZZ.htm> [accessed: Jul 22 2008]

OLPC, <http://wiki.laptop.org/go/Wikiosity> , [accessed: Jul 20 2008]

Alexa top 500, http://www.alexa.com/site/ds/top_sites?ts_mode=global&lang=none , [accessed: Jul 17 2008]

Wikipedia Statistics*, http://s23.org/wikistats/wikipedias_html.php?sort=good_desc, [accessed: Jul 18 2008]

*מתעדכן אוטומטית מהשרתים של ויקיפדיה פעם ביום.

Wikimedia Planned Spending Distribution

http://wikimediafoundation.org/wiki/Planned_Spending_Distribution_2007-2008, [accessed: Jul 18 2008]

UNESCO, http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=29014&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html, [accessed: Jul 19 2008]

UNESCO, budget report, pp.62 <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001585/158567e.pdf>, [accessed: Jul 19 2008]

נספח

ג'יימי ווילס - שאלות ותשובות תפקידה של ויקיפדיה בזירה הבינלאומית

From: **Jimmy Wales**

Date: Wed, Aug 13, 2008 at 12:28 AM

Subject: Re: request for your assistance in a paper titled 'The Influence of Wikipedia on the International Arena'

To: nadav gros

nadav gros wrote:

1.

Do you think the NPOV standard has direct correlation to the feeling of community in Wikipedia? How is this expressed?

I think it has an impact on the feeling of the community, and obviously it guides many community discussions. However, I do not think that NPOV is necessary for the formation of community. The important thing is that the community must have some standard that allows them to determine the boundaries of what is accepted.

2.

Do you think the community of Wikipedia can transcend and affect physical communities that cross borders and reap political change? How will this occur?

I think the answer must be yes, but through very subtle means. If people around the world have more knowledge, they will make different (and hopefully better) political decisions!

3.

Does the Wikipedia community have the power to create a social cohesiveness or a cohesiveness of knowledge that will unite geographical communities and bring about change in the international political arena? Can you explain this?

I do not anticipate seeing direct outgrowth from the Wikipedia community to political communities... the effects will be more subtle than that.

4.

How do you think Wikipedia contributes to the distribution of objective knowledge in the Third World?

Well, everything that we do at Wikipedia is freely licensed, which means that work can be re-used, translated, modified, adapted to local needs and circumstances.

Having said that, I think we are only at the beginning of developing Wikipedia in the languages of the developing world, and that we need to focus a lot of attention on those languages to promote and nurture their growth.

5.

Do you think that Wikipedia can create an equality of knowledge between the First and Third Worlds? Is it able to contribute to reducing the gap of development between these worlds?

Yes, I think Wikipedia will be instrumental in that process.

It is important to note that the function of an encyclopedia may be different for different peoples and at different times. For most people living in the developed world, the primary function of an encyclopedia is to be a *summary* of an overwhelming array of knowledge that is at our fingertips.

But in many of the languages of the developing world, Wikipedia is and will be the first information that is freely available in those languages. In many languages, there is a complete lack of information, and Wikipedia can help bring about an explosion of the information culture in those languages.

